

נאמר של נייר

קונטקט" בין צאצאי הנרצה לצאצאי הרוצח *

על זיקת המקום של חלוץ ספרותי * הגברת המשטה

בתרבות האמריקאית * הקוצים של קרקאור

מסיבות דתיות השמורות עמו, להשוואת גרותיה של אמו של ביאליק לגרותו ול- משקפיו שלו בגלות, הרי שהיה הופך את סיפורו זה למיסמך תרבותי מרגש. כנראה שגם לצורך כתיבת מחקר ספר- רותי, או מונוגרפיה מחקרית על סופר- מת, נדרש המחבר לכישרון מה. נפתלי טוקר נתגלה כנטול כישרון זה, והתוצאה — המשך לשחיית ערכו של אשר ברש כסופר.

תרגום

דידיון

מסתבר כי אופנות חולפות ונעלמות בתרבות האמריקאית מצליחות להסתגל לתרבות הישראלית. אופנה תורנית כזו

ג'ואן דידיון
גיבור מילים

היא הגברת ג'ואן דידיון, שגיבור מיל- לותיה תחת הכותרת ספר של תפילה פשוטה * ראה אור בימים אלה. למרות שהגברת דידיון משטה בתרבות האמריקאית מזה שנתיים, וזוכה לביקור- רות מעולות, הרי שלא ברור כלל מדוע נכתב הספר הזה ומדוע תורגם. זהו ניסיון של גברת אמריקאית ליצור גברת אמריקאית, כפי שמכנס פריש השווייצרי ייצר בכמה מספריו. אלא שהאל לא חנן את המחברת בכישרונותיו של פריש: הניכור שבדמותה של שרלוט אינו ניכור, הגירוש אינם גירושים והסרטן הוא עקרב.

הגברת דידיון סובלת כנראה, בלילות המקדמים לבקרים שבהם היא משכימה לכתוב, ממסור-כילות על מצבה של אר- * ג'ואן דידיון — ספר של תפילה פשוטה; עברית: אביבה גור; עורך אהוד בן-עור; הוצאת ספרית פועלים; 218 עמודים (כריכה רכה).

פי מצע של נופים וזמנים. כאשר ברש כותב על ילדותו שבגולה, הנופים הינם גלותיים, וכאשר הוא כותב על נופי חייו בארץ-ישראל, הרי שהנופים הינם ארצי- ישראליים. דוגמה מצויה בהתייחסותו של טוקר לסיפור עד יסוד של ברש, שבו הוא מתאר את חורבנה של ירושלים ב- ידי קלגסי רומי: "הקיומיות הרופפת מומעמת ביתר שאת כאשר מצטרפים ל- כך משברייאמון פנימיים. תחילה כפרץ שנבע בין שימעון ברי-גורא שדרש בקי- אות מופלגת והכנות בסתר מייגעות לקי- ראת המאבק עם הרומאים, לבין יוחנן איש החלומות והתחבולות. זה היה רא- שית הפילוג ביניהם, שנעשה אחר כך פולמוס גדול והיה אהת התקלות הכבי- דות לעם הלוחם נואש לחירותו..."

בדומה למחקרים רבים אחרים, הנערי- כים בספרות העברית בשנים האחרונות, הרי שמיקבץ חלק מכתרות סיפורו זה של טוקר מעורר דחייה וגיתוך. כוונתי לכותרות בנוסח: "תקבולת ניגודים בין שני חלקי סיפור"; "תבניות אנאלוגיות במהפכה האירופית"; "מוסריות בתה- פוכותיה כמגלמת משמעות כוללת"; "נדי- דת הגורם כגורם מתבנת"; "הנדידה כי מצע מתחייב אך בלתי מתפרט"; "שי- בוצן של יחידות בעלות תכולה סמלית". מכיוון שאין כוונת מדור זה לייגע את אוהבי הספרות העברית, הרי שמומלץ ל- אלה להתעלם מכל ענייני "הגורם כגורם מתבנת", ושיבוצן של יחידות בעלות תכולה סמלית" ולהתחיל בעיון בחלק הי- שליושי במחקרו של הטוקר, הנושא את הכותרת "סיפורי ארץ-ישראל" שם הצי- לית המחבר לשחרר עצמו מהפימפון הי- אקדמי המפיל חללימילים עד אין-ספור, בשני החלקים הראשונים, המשעממים עד מוות. אילו היה אשר ברש הסופר בחיים ואילו היה קורא את שני החלקים הרא- שונים, אין ספק שהיה ממיר את עיסוקו בגיגע כפיים, כדי שלא יעשה למחיתו מהספרות.

כיום, ממרחק השנים, אין כמעט ספק בכך, שהיחוד היותר גדול ובעל העוצמה שבסיפורי ברש, אינו בפרקי הגלות שב- סיפוריו, אלא בסיפורי ארץ-ישראל שלו. אלה רישומי תולדות הארץ, תוך שימוש במפתחות לשמות הנפשתי-הפועלות ב- תהליך ההתיישבות היהודית בארץ. ברש, שעלה ארצה בשנת 1914, השתמש בסי- פוריו כחומר-גלם של תולדות ההתייש- בות הציונית, תוך שהביא כרונולוגיה של התקופה.

החלק השלישי במחקרו של טוקר הוא ענייני ובעל ערך. אלא שתחת ליצור מונוגרפיה מרתקת, שתיבנה את המקבי- לות בין הסופר, הסיפורים והמצאות הי- היסטורית, מיסמס את העניין בין ניסור- חים שנודעו לספק את רצון הפרופסורים באוניברסיטה שבה הוא פועל.

ניתוח סיפורים כאיש וביתו נימחו, שי- חם ממיטבו של ברש, מייצגים את החמי- צתו של טוקר בחיפוף ברש בפני הדור החדש שלא ידעו, איש וביתו נימחו הוא סיפורו של בורים קדמם, שעלה ארצה לפני בניית הבית הראשון בתל-אביב (אחות-בית) ושעבר הרפתקות, עלילות ופגעים רבים בימי התורכים, בימי המלי- חמה ולאחריה. סיפור החובק תקופה של ירבע מאה, באיכות ספרותית מעולה, גם ניתוח בעיר נצורה הוא החמצה, שאינה נופלת מזו של איש וביתו נימחו. כאן מתמודד ברש עם דמויות כשל יוסף היום ברנה, ברד כצנזסון וא"ד גורדון — נושא ההופך בידיו של טוקר למאומה.

אם הטוקר היה מקדיש לגלריה היסטורי- רית מופלאה זו אותו שטח דפוס שהקדיש,

איכות. רשימה זו של "פאטריוט" אוקי- ראיני מסתיימת בפאתוס סכריני: "גם את תחיי פעם כמו ישראל, הו אוקראינה שלי — נשמע קולה של לטיה אוקראינה, ואת תקומי שוב כשם ישראל קמה..." יהודי-אוקראיני אחר, אלכסנדר פלד- מן, מציג עמדה אחרת, הטוענת, "אדם הפועל כי כל האוקראינים אנטי-שמים, שכל היהודים הם פוחרים נבזים ורמאים — הוא גזעני..." ומחבר אחר בחוברת זו, אנונימי, קובע בסוף מאמרו כי "פוגרום- היא מילה רוסית והיא מסמלת מוצר מ- תוצרת רוסית". רצונם של יורשי בוגדן חמלניצקי ושות' להיות שותפים ליהודים מעורר בחילה. מעוררי בחילה גדולה יותר הם המוסדות הישראליים, שמצאו לנכון לת- מוך במחברי קונטקט, התומכים באלופי- העולם באנטי-שמיות, אותם שלימדו את הנאצים פרק בהילכות אנטי-שמיות, וגם את הרוסים.

כאשר ניסה סופר עולה מרוסיה לשכ- נעני בצידקת עניינם של האוקראינים, אמרתי לו שאם כוונתו להמשיך ולחיות במדינת-ישראל, מוטב לו שידאג לפלסטי- נים מאשר ידאג לאוקראינים, שמעודם לא היטיבו עם היהודים, וספק אם יטיבו עימם אי-פעם.

עיון

ברש

מעלה אחת טובה ישנה בכך שאוני- בריטיות מזינות חוקרים בספרות: הי- עובדה שמפעם לפעם, בשל כללי-מישחק אקדמיים, חושפים אותם חוקרים מחדש סופרים מן העבר. בספר חזיון חולות ו-

אשר ברש

הפימפוח האקדמי מפיל חללים

ירכתי עולם חושף נפתלי טוקר, הי- כונה באנגלית N. H. Tucker את עור- למו של הסופר אשר ברש.

הנחת-יסוד של טוקר היא, בלשונו: "אנשי-התארגנותם של הסיפורים על-

* נפתלי טוקר — חזיון חולות-ירכתי עולם, על זיקת המקום והזמן בסיפורי- אשר ברש; הוצאת מסדה; 244 עמודים (כריכה רכה).

תולעי תרבות

חמלניצקי ושות'

כנראה שהאימרה היהודית העממית לא מאהבת מרדכי — אלא משינאת המן חזקה עשרת מונים מאשר זכור את אשר עשה לך עמלק! והראיה, חוברת בשם קונטקט, בהוצאת הוועד הציבורי לחנן שיתוף פעולה בין יהודים ואוקראינים, שראתה אור באחרונה בעברית. שינאת ברית-המעצות העבירה על דע- תם כמה מקורבנות הקומוניזם הרוסי, שהגיעו ארצה. הללו נימנים על מייסדי אגודה זו, הבולטים ברשימה זו הינם: גולדה ילין, אדווארד קוזניצוב, רייזה פלמניק, בורים פנסון, יורי מילוסלבסקי ועוד כחצי תריסר "איני- טלקטואלים" סובייטיים לשעבר.

חוברת זו מלמדת, כי "הגולה האוק- ראינית מונה כסביבות 2 מיליון נפש הי-

ניקולאי גונור

רבי-טבחיים משוללי חושי-החומר

מפוזרים בעולם... אך כדי לא להלאות את הקורא הישראלי העכשווי ברישום מידע והיסטוריה, העוסקים בידידות-עולם שבין האוקראינים ליהודים, עדיף לצטט מדברי הסופר הלאומי של האוקראינים, ניקולאי גונור, שהמחיש בסיפורו טא- ראט בולבה את אהבת האוקראינים ליהודי- דים, בזה הנוסח: "אם לא תשלם לי יהודי מראש, או אי-אפשר לערוך תפיל- לה. אם יהודי, כורכלבה, לא יקבע סימן כמו ידו הטמאה על עוגת הפסחא הקדו- שה, הרי שאי-אפשר לקדש את הפסחא. ויאלא להזכיר את השמלות שנשות היהודי- דים תופרות לעצמן מגברי כמרים פרוי- בומלבים..."

אם להתעלם מהפרק המכונה בספריי- הלימוד שלנו "חמלניצקי ושות'" ומהפרק "סופות בנגב" ומעוד חצי תריסר פרקי היסטוריה שטופיידם, המתארים את את- וות הדמים המקשרת בין האוקראינים ל- יהודים, הרי שרשימתו של ירגן סבר- סטיינק זרעי, הסולידאריות האוקראינית- יהודית נקראת כמו היתה סאטירה שוכי- תבה בידי רבי-טבחיים המשוללים חוש- הומור, ציטוטים מתוך כתבי תיאודור הרצ'ק, שהאוקראינים מגצלים כדי לבאר לעצמם את זהותם, אין בכוחם למחוק את שיתוף-הפעולה שבין האוקראינים והנאצים בימי מילחמת העולם-השניה, שאז נטבחו מרבית יהודי אוקראינה, ואחד משיאי הטבח התרחש בכאבייאר, את רשימת חסידי-אומות-העולם שלו ממלא מחבר הרשימה, הוראה אור בעברית, בכי- שרון, שבעזרתו הוא מצליח לטשטש כמ- עט את כל העובדות ההיסטוריות המכי-